

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Snapstraat te Dilsen-Stokkem

Leslie Engels
Ward Decramer
Annelies De Raymaeker

Tienen, 2019
Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Programma van Maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2019 J 115
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunning (stedenbouwkundige handelingen) met in totaal een kadastraal oppervlakte van ca. 644 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen binnen een archeologische zone 300 m ² of meer bedraagt (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker, OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Actoren:	Leslie Engels (auteur) Ward Decramer (auteur en digitaliseerder)
Locatie:	Dilsen-Stokkem, Snapstraat (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x= 246704, y= 191039 punt 2: x= 246751, y= 191073 Afd. 1, Sectie B, Perceel 70G en 63
Relevante termen²⁰:	Bureauonderzoek, archeologische zone, Maaskant, alluviale gronden
Bebouwde zones:	Geen.

²⁰ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

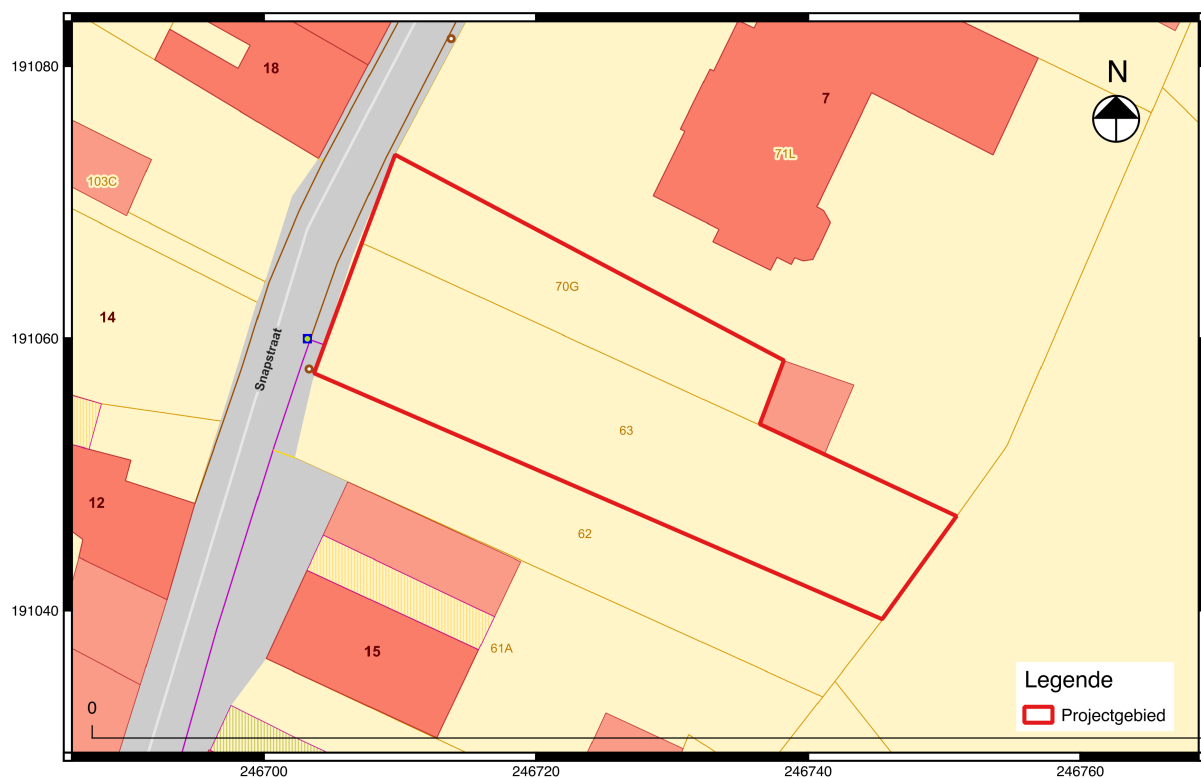

Fig. 2.1: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

Fig. 2.2: Recente luchtfoto met daarop de huidige terreincondities aangeduid.

2.2 Gemotiveerd advies

Op basis van het tot nu toe uitgevoerde vooronderzoek – bestaande uit een bureauonderzoek – dient gewezen te worden op een noodzaak van verder archeologisch onderzoek (met ingreep in de bodem). De aan of afwezigheid van een archeologische vindplaats kan op dit moment niet met zekerheid worden aangetoond.

2.2.1 Aanleiding van het vooronderzoek²¹

Het projectgebied is gelegen in de gemeente Dilsen-Stokkem aan de Snapstraat. De geplande werken omvatten de bouw twee halfopen woningen. De woningen worden niet onderkelderend en zullen vorstvrij gefundeerd worden op een diepte van ca. 80 cm.

2.2.2 Resultaten van het bureauonderzoek

Het projectgebied is gelegen binnen het historische stadscentrum van Stokkem, in de buurt van de Maasvallei. In de directe omgeving van het projectgebied werden voornamelijk vondsten vanaf de middeleeuwen aangetroffen.

Het historisch kaart- en fotomateriaal toont dat de omgeving van het projectgebied in de 18de eeuw bebouwd was, maar dat het projectgebied zelf onbebouwd was. Op de Vandermaelenkaart (1846 – 1854) is er wel bebouwing aanwezig in het projectgebied. Door deze bebouwing en de nabijheid van de burcht van Nieuwenborgh ten oosten van het projectgebied in deze periode, is de verwachting voor de Nieuwe en Nieuwste Tijd middelhoog tot hoog in te schatten. Doordat deze burcht verschillende malen belegerd is geweest vanaf de 14de eeuw tot in de 18de eeuw, is er een verhoogde kans op het aantreffen van metalen voorwerpen. Door de mogelijkheid dat het projectgebied niet bebouwd is geweest in het verleden, is de kans op het aantreffen van een intacte bodem hoog.

Het bureauonderzoek toonde aan dat binnen de grenzen van het projectgebied archeologisch relevante waarden kunnen voorkomen vanaf de middeleeuwen tot en met de Nieuwste tijd, met een **verhoogde trefkans** voor de **Nieuwe en Nieuwste Tijd**.

2.2.3 Onderzoeksmethode en -strategie

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

- 1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

²¹ Voor een gedetailleerde en met plannen geïllustreerde omschrijving van de geplande werken, zie paragraaf 1.1.3 *Beschrijving van de geplande werken*.

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijk booronderzoek	Nee	Hoewel het terrein momenteel onbebouwd is, wordt geen landschappelijk booronderzoek aanbevolen. Het archeologisch potentieel is dermate hoog dat verder onderzoek sowieso nodig is. De aardkundige gegevens gegenereerd tijdens een booronderzoek zullen ook verzameld worden (beter zelfs) tijdens een proefsleuvenonderzoek.
Geofysisch onderzoek	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Nee	Er komt uit het bureauonderzoek geen specifiek hoge verwachting voor steentijd sites naar voren. Daarnaast zullen de archeologische resten ook aangetroffen worden bij een proefsleuvenonderzoek.
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Er zijn geen bijzondere verwachtingen voor het aantreffen van <i>in situ</i> bewaarde steentijdartefactensites.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Er wordt op basis van het bureauonderzoek (en de eerder uitgevoerde onderzoeken in de onmiddellijke omgeving) geen hoge verwachting voor het aantreffen van <i>in situ</i> bewaarde steentijdartefactensites vooropgesteld. Een traject gericht op het aantreffen van dergelijke sites is binnen het huidige project dan ook niet noodzakelijk.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Deze onderzoekstechniek biedt een beter ruimtelijk overzicht dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Aangezien er geen complexe verticale stratigrafie wordt verwacht, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Deze methode kan eventuele grondsporen aan het licht brengen, alsook inzicht geven in de eventueel aanwezige archeologische niveaus. Om

		een uitspraak te kunnen doen over de totaliteit van het projectgebied, is het nodig een groter percentage van het terrein te onderzoeken (12,5%). Hoewel dit resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief, is deze techniek niet overdreven destructief. Verder onderzoek aan de hand van proefsleuven is noodzakelijk om de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein te bevestigen.
--	--	--

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject** geadviseerd. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een **proefsleuvenonderzoek**.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte deze voorkomen. Op deze manier zal het mogelijk zijn om in te schatten in welke maten de geplande werken een versturende impact zullen hebben. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraak te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en of er een mogelijkheid tot kennisvermeerdering bestaat.

Kan vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die het mogelijk zal maken de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen? Hiermee wordt bedoeld dat gegevens gegenereerd kunnen worden met betrekking tot:

- De opbouw van de ondergrond
- De aan- of afwezigheid van intacte bodems
- De graad van verstoring van de oorspronkelijke bodem
- De verwachte periode en aard van een eventuele site

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is de omvang en de begrenzing van deze archeologische sites?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige archeologische sites?
- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site(s) en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Aan welk type context kunnen de sporen toegewezen worden (bijvoorbeeld: nederzetting, funerair)?

Met betrekking tot de metaaldetectie en eventueel aanwezige militaire contexten worden volgende onderzoeksvragen behandeld:

- Zijn er op het onderzoeksterrein metalen vondsten aanwezig? Uit welke periode dateren deze?
- Wat is de spreiding van de metalen vondsten? Kan één of meerdere clusters worden waargenomen?
- Op welke diepte komen deze metalen vondsten voor?
- Kunnen deze vondsten geassocieerd worden aan aangetroffen sporen?
- Kunnen deze metalen vondsten gerelateerd worden aan de belegeringen van de burcht Nieuwenborgh te Stokkem?
- Wat is de juiste oriëntatie en uitgestrektheid van de structuren?
- Is het mogelijk de datering te bevestigen? Kan één bepaalde belegering van de burcht Nieuwenborgh worden aangeduid?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie is gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek konden geen volledig verstoorde zones zonder kans op relevante archeologische waarden worden vastgesteld. Het **volledige projectgebied** (ca. 644 m²) is dan ook geselecteerd voor verder onderzoek (fig. 2.3).

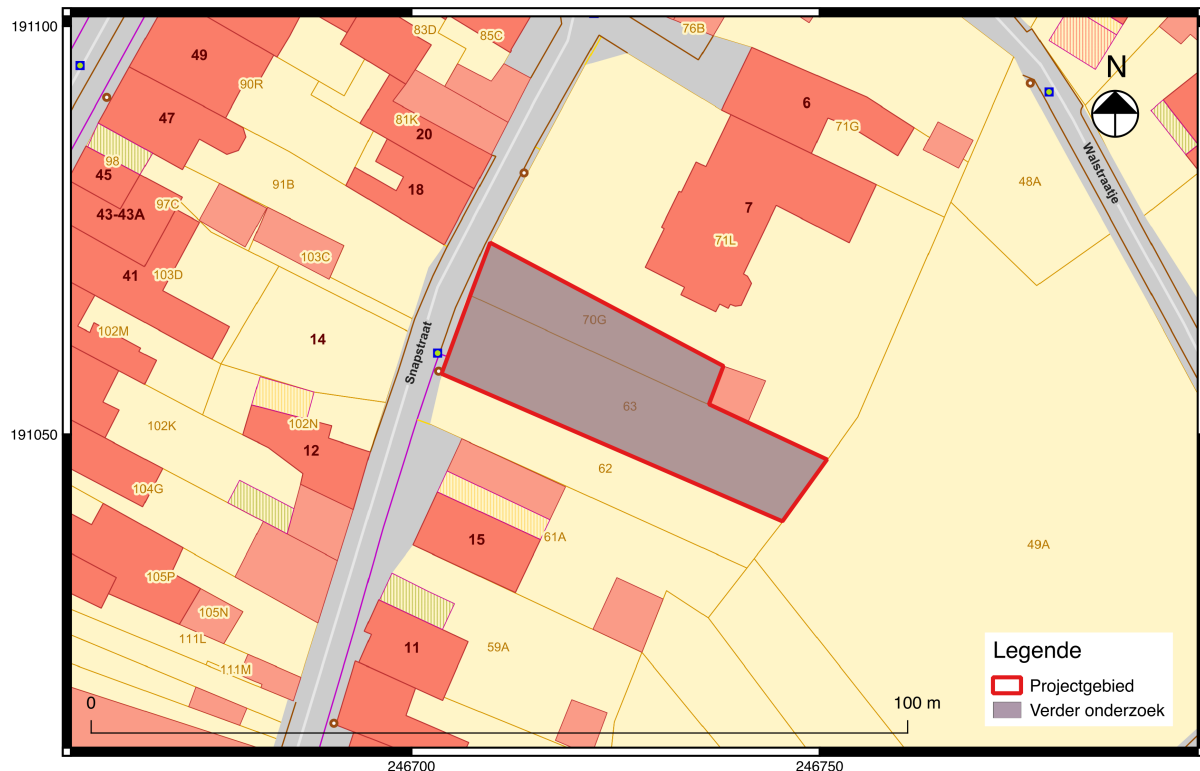

Fig. 2.3: Syntheseplan van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek.

2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Proefsleuven

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (versie 4.0) hoofdstuk 8.6. Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie (landelijke context).

De aanlegdiepte van de proefsleuven wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider op basis van de vraagstelling en de onderzoeksdoelen. Ook de inplanting van kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie van kijkvensters staat in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m en worden met – voornamelijk - een westelijke – oostelijke oriëntatie aangelegd. Er werd gekozen voor deze oriëntatie omdat deze inspeelt op de topografische situatie op het terrein. De proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Door de geringe grootte van het terrein wordt er geopteerd om de proefsleuf haaks aan te leggen, zodat het gehele terrein onderzocht kan worden. Indien er langs de straatkant in het noordwestelijke deel van het terrein een complexe verticale stratigrafie wordt aangetroffen, kan er optioneel meer naar het zuiden een proefput worden aangelegd om deze complexe verticale stratigrafie beter te documenteren (fig. 2.4).

Door middel van proefsleuven wordt 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

De proefsleuven en eventuele kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven worden aangelegd op alle archeologische niveaus waarop grondsporen te zien zijn. Tijdens het proefsleuvenonderzoek wordt bijkomende aandacht besteed aan de mogelijke aanwezigheid van metalen vondsten geassocieerd aan de belegeringen van de burcht Nieuwenborgh (**metaaldetectie**). Het wordt niet als noodzakelijk beschouwd dat deze voorafgaand gebeurt²². Er dient een vlakdekkende screening van het terrein te gebeuren met een metaaldetector. Elk aangelegd vlak in de proefsleuven dient tevens vlakdekkend gescreend te worden met een metaaldetector. Het metaaldetectieonderzoek moet gebeuren volgens de bepalingen in hoofdstuk 7.5 van de Code Goede Praktijk (versie 4.0). Alle vondsten worden digitaal topografisch driedimensionaal ingemeten. Er wordt gezocht met een minimale metaaldiscriminatie.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

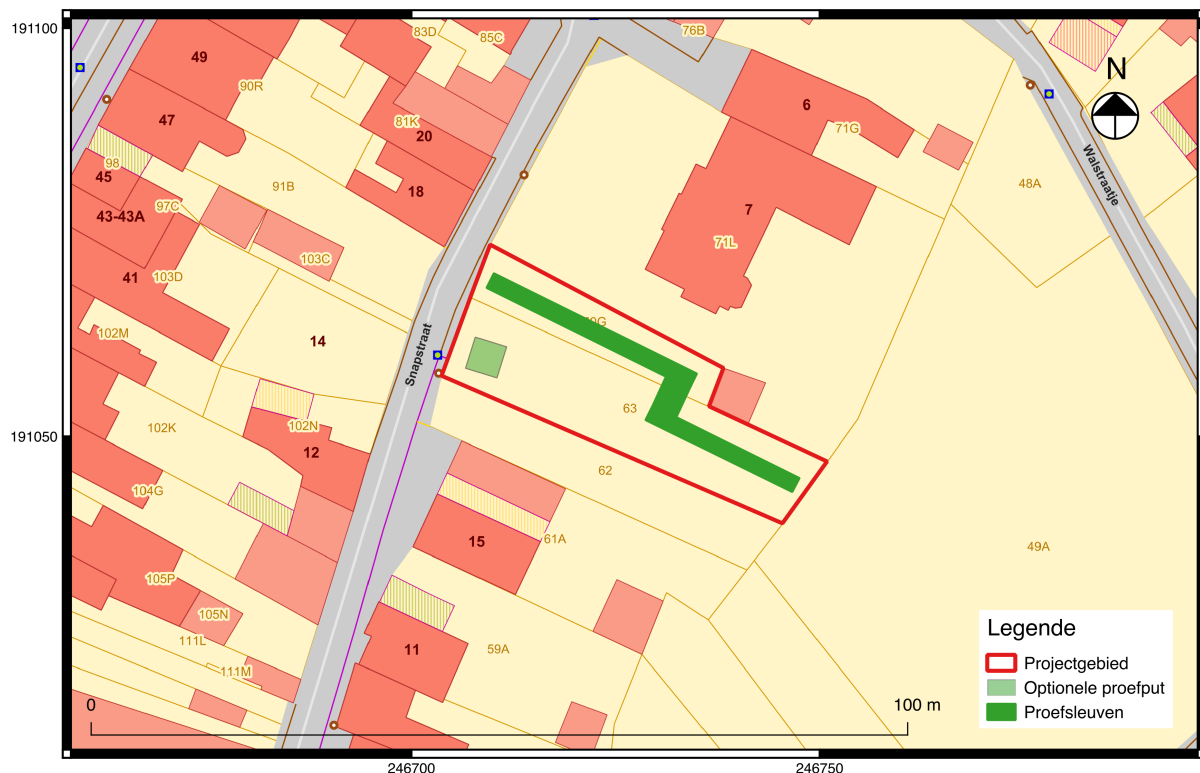

Fig. 2.4: Voorstel tot inplanting proefsleuven

2.3.3 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk

Niet van toepassing.

²² Door de geringe grootte van het terrein, kan dit onderzoek voorafgaand aan de aanleg van de sleuf gelijktijdig met de aanleg van de sleuf gebeuren, namelijk op dezelfde dag.

Bibliografie

Literatuur:

ANTROP M., VAN EETVELDE V., JANNSENS J., MARTENS I., EN VAN DAMME S. 2002. "Traditionele Landschappen Vlaanderen – overzicht". Gent: Universiteit Gent.

DECRAMER, W. 2012. *De Maas als grensrivier*. Ongepubliceerde tekst landschapsstudie Maasvallei. Katholieke Hogeschool Limburg, Diepenbeek.

DE LANGHE H. EN P. DRIESEN 2018. "Archeologienota: Stokkem, Botermarkt: Sloop van bestaande bebouwing". ARON bvba, Tongeren.

REYGEL, P. 2016: "Prospectie met ingreep in de bodem aan de Steenkuilstraat te Stokkem". ARON bvba, Tongeren.

REYGEL, P. 2017: "Archeologienota: Dilsen-Stokkem, Steenkuilstraat". ARON bvba, Tongeren.

VAN DE KONIJNENBURG, R. 2018A. "Archeologienota met uitgesteld onderzoek: Dilsen-Stokkem, Stokkem – Oude Maasstraat". HAAST bvba, Bree.

VAN DE KONIJNENBURG, R. 2018B. "Nota archeologie: Dilsen-Stokkem (Stokkem) – Oude Maasstraat: Verslag van het landschappelijk bodemonderzoek". HAAST bvba, Bree.

Websites geraadpleegd november 2017:

www.agiv.be

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/50736>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/50737>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/50738>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/50739>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/50751%20>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/51865%20>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/700510>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/790010>

<https://cai.onroerendergoed.be/locatie/790011%20>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120063>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121702>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/thesaurus>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>